

Michal Pavlásek: *S motykou a Pánem Bohem. Po stopách českých evangelíků ve Vojvodině*

Etnologický ústav AV ČR,
Brno 2015, 200 s.

Michal Pavlásek je brněnský etnolog, který pracuje v Etnologickém ústavu Akademie věd České republiky v Brně a zároveň přednáší na Ústavu evropské etnologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Specializuje se na krajanská osídlení v prostoru Balkánu a publikací *S motykou a Pánem Bohem* navazuje na své dřívější texty věnované bulharským obcím Svatá Helena a Vojvodovo, rumunské obci Clodopia nebo srbské obci Veliko Središće. Recenzovaná kniha se zaměřuje zejména na narativní zprostředkování dějin krajanské obce Veliko Središće díky její nejstarší (dnes již nežijící) obyvatelce Josefě Klepáčkové (1925–2013).

Pavlásek svou publikaci rozděluje do několika kapitol, v úvodních čtyřech kapitolách je vedle vstupu autora do výzkumného terénu vysvětlena metodologie výzkumu, upozornění na jazykový úzus vypravěčky, upozornění na problematiku paměti a nakonec je uveden historický kontext příchodu členů evangelického reformovaného sboru z Moravy do obce Veliko Središće. Ovšem již z další kapitoly je patrné, že publikace má spíše popularizační charakter. Jsou proklamovány „jen“ narativní vzpomínky Josefy Klepáčkové na reformovaný sbor a na život v obci Veliko Središće bez odbornější analýzy, čímž je patrné, že autor svou práci předkládá především laické veřejnosti ve snaze poukázat na osobní vzpomínky jedné z posledních česky hovořících obyvatelk obce.

V závěrečných kapitolách knihy se pak autor nejprve věnuje takzvané elicitaci fotografií, kdy pod publikovanými fotografiemi uvádí vzpomínky Josefy Klepáčkové vyvolané těmito obrazy, a poté se věnuje matričním záznamům příbuzných hlavní „hrdinky“ a jejímu životnímu kalendáriu. V úplném závěru pak autor legitimizuje vydání své publikace – jednalo se o jednu z posledních možností, jak zachytit paměť zanikající obce.

V publikaci je patrný autorův zájem o narativní zprostředkování dějin. Tím se však kniha také kriticky vyjadřuje k poměrně častému trendu v českých sociálních vědách, které v případě analýzy krajanských osídlení mnohdy kladou důraz na analýzu archivních materiálů, zatímco autor se příklonem k narativnímu zprostředkování dějin snaží čtenáře přesvědčit, že publikované narace by neměly být jen pouhým dodatkem nebo dokreslením odborného textu, jak se často děje, ale že i narace publikované jako celek mají specifický význam, neboť se jedná o životní příběh, se kterým se participanti ztotožňují a věří mu i navzdory tomu, že může obsahovat faktické chyby (např. v letopočtech). Životní příběh pak lidé strukturují do určité podoby, který jim právě v takto specificky podané podobě dává určitý význam, se kterým se identifikují. Publikace se tak pokouší zprostředkovat historii českého krajanského osídlení pomocí narace hlavní „hrdinky“, přičemž se zároveň neopomíjí archivní záznamy uváděné v poznámkách pod čarou, které naraci zpřesňují nebo opravují. Tím navazuje na práce Marka Jakoubka, který svým výzkumem v bulharské obci Vojvodovo rovněž poukazuje na nedostatky tradičních historických metod při výzkumu krajanské problematiky. Se zaměřením na narativní

podání historie souvisí i Pavláskova snaha uchovat nejen perspektivu, ale i „reálnou“ podobu vzpomínek Josefy Klepáčkové, což je doloženo ponecháním jejího úzu vyprávění, srbských výrazů i obecné češtiny. To ovšem znamená i sníženou srozumitelnost textu, obzvláště pokud se Josefa Klepáčková opakuje, přechází z jedné nedokončené myšlenky na další nebo pokud nedodrhuje plynulost životního příběhu. Autor pak na některých místech nedostatečně vysvětluje religiozni prvky (např. šestinedělní cvičení, s. 41).

Michal Pavlásek také klade důraz na náboženství: „nejde o životní příběh v pravém slova smyslu, protože text je sestaven z mnoha rozhovorů, které spíše odkazují ke snaze porozumět dění v reformovaném sboru“ (s. 20), čímž odkrývá svůj zájem v prováděných rozhovorech a také ovlivňuje podobu narace. Autorův vstup do vzpomínání je patrný zejména při pohledu na chronologii vyprávění, jelikož první část (25 stran) začíná příchodem z Moravy do obce Veliko Srediště a končí současností, a ve druhé části (49 stran) se Josefa Klepáčková vrací do dětství a vypráví své osobní „náboženské“ vzpomínky až do současnosti. Je tak patrné, že první část měla charakter životního příběhu a druhá část souvisela s pokládáním otázek. Je tak otázkou, nakolik je proklamovaná příslušnost Josefy Klepáčkové k náboženství a k reformovanému sboru iniciována zájmem samotného autora předkládané publikace, ačkoliv je z textu patrné, že reformovaný sbor a vztah k náboženství byl pro Josefu Klepáčkovou skutečně velice významnou životní hodnotou.

Publikace se především snaží jednodušší formou zpopularizovat dějiny obce, přesto není nevýznamná ani svou

metodologií, neboť kromě již uvedeného narativního zprostředkování dějin uvádí také elicitaci fotografií jako doposud málo známou metodu výzkumu v českých sociálních vědách. Kniha si tak zaslouží pozornost nejen veřejnosti, ale i odborníků.

Luděk Jirka

Ivo Jirásek – Jakub Svoboda:
***Putování a smysl života:
proměna člověka v zimní
přírodě***

Univerzita Palackého,
Olomouc 2015, 236 s.

Monografie shrnuje výzkum v oblasti zážitkové pedagogiky v podobě zimního putování. Čtenář tedy dostává do rukou knihu, která nejprve vyjasňuje, co autoři chápou jako zážitkovou pedagogiku, přibližuje dějiny zimních kurzů v přírodě, dále velmi zevrubně až detailně předkládá metodologii výzkumu a poté, v nejzásadnější části, i výsledky spolu s interpretací. Cílem bylo předat a interpretovat zkušenost účastníků zkoumaného kurzu. Protože se autoři chtěli vyhnout převážně kvantitativnímu šetření, zvolili jako základní metodu interpretativní fenomenologickou analýzu a zčásti též autoetnografii. Přestože jde o odbornou monografii, kniha může být přínosná rozmanitému spektru čtenářů, pedagogů, vychovatelů, různým sociálním badatelům a dále těm, kteří se zabývají osobnostním rozvojem, včetně těch, kdo tento rozvoj hledají pro sebe. Z toho důvodu se tato recenze zaměří na důležitá témata, a nikoli na otázky metodologie a její správné aplikace; zaujme pohled spíše široce humanitní než odborně společenskovední.